

שיעור 7-מזונות הילדים # 1

מראי מקומות

א. הסוגייה ורמב"ם

- כתובות מט. המשנה, ובסוגיית הגמרא שעליה עד 'מאה זוזי לצדקה' (מט):
- כתובות סה: 'ואם היתה מניקה.. חולות נינהו'
- תוספתא כתובות ד: ח
- ירושלמי כתובות ד:ח, 'מצוה לזון.. על מזונותיה'
- רמב"ם אישות יב: יד-טו; אישות כא: יז-יח; מתנות עניים ז: יג

ב. מבט לגיל 6 ומשמעות המונח 'קטני קטנים'

- עירובין פב. 'אמר רב אסי קטן.. במתא'
- גיטין נט. המשנה, 'הפעוטות.. במטלטלין', ובגמרא 'ועד כמה.. כדי חייו'
- גיטין סה. 'אמר רבא ג' מדות.. בן עשרים' וברש"י ד"ה הפעוטות וד"ה וכנגדן בקטנה
- ספר המקח והממכר שער ג' הדרך השלישי; רמב"ם מכירה כט: ו-ח
- יסוד הדין שחייב לזון קטני קטנים: רמב"ן על התורה שמות כג, א; ר"ן על הרי"ף כתובות, כח: ברי"ף' ומתוך לשונות הללו.. שאמרו כן; רא"ש כתובות ד: יד, 'דחייב לזון.. דין אחד להם'; משנה למלך אישות יב: יד ד"ה וכתב הר"ן; אגרות משה יורה דעה א: קמג

ג. מזון הבנים מגיל 6 ומעלה

- האמור בסוגייה והרמב"ם הנ"ל
- רמב"ם פירוש המשנה כתובות ד, ו
- שו"ת הרמב"ם סימן סט
- בלי נדר, בשבוע הבא יינתנו מקורות על כפייה על צדקה

ד. להרחבה: נקודות למחשבה בסוגייה מט

- חובה מול מצווה [?] חולין קה. 'אמר רב אידי.. חובה'; שבת כה: 'דאמר רב נחמן.. מצוה' ובתד"ה חובה; רמב"ם ברכות יא: ב
- מה טיב הלחץ שהאמוראים לוחצים באמצעות תיאורי בעלי חיים?

תקציר השיעור

המשנה קובעת האב 'אינו חייב במזונות בתו', והיא מכוונת כנגד המשנה שקובעת שבעל חייב במזונות אשתו. לפיכך, המשנה התנסחה בלשון שלילית [?] 'אינו חייב', ועיקרה שחובת המזונות של האב לא נגזר מכוח הסכם בדומה לחובת הבעל בו החיוב מעוגן בכתובה. ברם, אין זאת אומרת שאין לאב אחריות לתת מזונות לילדיו; הוא פשוט לא מתחייב מכוח הכתובה. זהו הבסיס לדיוק שכבר נמצא בתוספתא כתובות ד, ח שיש על האב מצווה לזון את ילדיו, וזהו הבסיס לדיון דומה בסוגיית הבבלי.

רבי אלעזר בן עזריה דורש מדרש 'הבנים יירשו והבנות ייזונו'. מדרש הוא לטקסט; הטקסט היחיד בזמנו הוא התנ"ך, ולכן המדרש מזוהה עם תנ"ך. ברם, ניתן לדרוש כל טקסט, ומדובר במשנה קדומה (ראה פרק י"ג משנה ג) או בפרפרזה של תנאי כתובה, בנין דכרין ובנותן נוקבן. נעמוד על משמעות המדרש. הכתובה הוא חוזה בין הבעל לאשה, ולכן מובן שהוא לא אמור לכלול חוזה על הילדים. כתובת בנין דכרין הוא לאחר מות הבעל ועיקרו נודע למעמד של רכוש האשה, ולכן הוא נכלל בכתובה. ממילא שהקביעה שאף בנותן נוקבן הוא רק לאחר מיתה, עיקרו שהכתובה לא כוללת סעיפים שמתייחסים לילדים.

הסוגייה נעה על ציר מטולטלת בין חיוב במזונות ילדים ובין הבנה שהחובה נובעת בעיקר מ'הורות טבעית'. המשנה קובעת שהאב אינו חייב, הגמרא קובעת שיש על האב מצווה, הסוגייה מביאה את תקנת אושא שחוזרת ללשון חיוב ומחייבת את הבעל, לדעת רש"י הסוגייה דוחה את התקנה ועוברת למצווה וללחץ על האבא, היא מסתיימת שכופים אדם אמיד.

יסודות החיוב: מחד צדקה, ועיקרה שהילד אמנם יכול לספק צרכי עצמו, אבל על הבנים ללמוד תורה וזה זילותא של הבנות לעבוד, וממילא שהאב לוקח על עצמו לדאוג להם אף שתיאורטית הם יכולים לדאוג לעצמם, זהו צדקה. מאידך, יש שפה של 'הורות טבעית', אפילו בעלי חיים דואגים לצאצאיהם.

הסוגייה סה: מחייבת בקטני קטנים, גיל 6. המושג בעירובין הוא 'קטן הצריך לאמו', פעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר, רב האי גאון קושר את שניהם ביחד במקח ומכר. הוא כותב שלקטן פחות מגיל 6 אין דעת, וזה מתבטא בדין שיש לזון אותו. שני יסודות עולים כאן ביחס לקטני קטנים, והשאלה היא מה להדגיש. הוא צריך לאמו והוא חסר אונים. מכאן נגזרות שתי תפיסות. האחת, שחיוב מזונות קטני קטנים הוא על שום חוסר האונים שלהם והתלות המוחלטת שלהם באבא [רמבן שמות כא:ג]. ר"ו מחדש שהחיוב מצד שזה נכלל במזונות האמא, ובעצם נכלל בתנאי כתובה.